

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY
USULLARI****Karimova Madinabonu Baxromjon qizi****Toshkent viloyati PMM o'qituvchisi****kmb9609@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.17749135>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishning mazmuni, rahbar shaxsiga qo'yiladigan talablar, boshqaruv madaniyati hamda rahbarning axloqiy va pedagogik fazilatlarini tahlil qilinadi. Tadqiqotda boshqaruv jarayonida inson omilining roli, jamoa bilan ishlashda psixologik yondashuvning ahamiyati va boshqaruv odobi tamoyillari yoritilgan. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimida rahbarlik faoliyatini samarali tashkil etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, boshqaruv, rahbarlik, boshqaruv madaniyati, menejment, axloqiy tamoyillar, pedagogik yondashuv, jamoa, samaradorlik.

Maktabgacha ta'lim sohasi uzluksiz ta'lim tizimining birlamchi bo'g'ini hisoblanib, u har tomonlama sog'lom va barkamol bola shaxsini tarbiyalash va maktabga tayyorlashda g'oyat muhim ahamiyat kasb etadi. Mustaqillik yillarida respublikada ta'lim-tarbiya tizimi va barkamol avlodni tarbiyalash davlat siyosatining asosiy ustuvor yo'nalishlari darajasiga ko'tarildi. Biroq o'tkazilgan tahlillar maktabgacha ta'lim sohasida olib borilayotgan ishlarning samarasi va natijasi yetarli darajada emasligini ko'rsatmoqda. Xorijiy davlatlar ilg'or tajribasining tahlili zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish uchun sharoitlarni yaratishga yo'naltirilganligi bilan tavsiflanib, bolaning ijobiy ijtimoiylashuvi imkoniyatlarini namoyon qilish, uning har tomonlama shaxsga oid ma'naviy-axloqiy va ongli rivojlanishi, maktabgacha yoshga oid tegishli faoliyat turlari asosida tashabbuskorligi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, muloqot doirasida katta yoshdagilar va tengdoshlari bilan hamkorlik qilish imkoniyatlarini ochishga qaratilgan. Uzluksiz ta'lim tizimining muhim bo'g'ini bo'lgan maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, samarali davlat boshqaruvi tizimini yaratish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari davlat va nodavlat tarmog'ini kengaytirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, ularni malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlariga bolalarni qamrab olishni keskin oshirish, ta'lim-tarbiya jarayonlariga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish orqali bolalarni har tomonlama intellektual, ma'naviy-estetik, jismoniy rivojlantirish hamda ularni maktabga tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash maqsadida bir qator ishlar amalga oshirilmoqda.

«Rahbarlik qilish» degan so'zga lug'atlarda boshqarish, maslahat berish, kuzatish, yo'naltirish, ko'rsatma berish degan turli izohlar berilgan. Hozirgi davrda rahbarlarga qoyiladigan talablar juda ko'p. Jumladan, ma'naviy yetuklik, intizom va mehnatga bo'lgan munosabati, bilim darajasi, tashkilotchilik qobiliyati, boshqarish samaradorligini ta'minlay olishi va boshqalardan iborat. Savol tug'iladiki, rahbarda qanday ijobiy xislatlar mujassamlashgan bo'lishi kerak. Rahbarning ijobiy xislatlarini belgilovchi mezonlar: dovyuraklik, yaxshi niyatlilik, sog'lom shubhalilik, kamtarinlik, samimiy xushmuomalalik, rahmdillik, qanoatliliklardan iborat desa to'g'ri bo'ladi. Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni, ta'kidlash kerakki, rahbar o'z huquq va vakolatidan umumdavlat manfaatlarini jamoa va xodimlarning shaxsiy manfaatlarini bilan uyg'un olib borishda mohirona foydalanishi zarur. Rahbar vazmin, har qanday vaziyatda ham o'zini tuta biladigan, odobli va xushmuomala bo'lishi zarur. Rahbarning faoliyati ko'p jihatdan pedagogik

faoliyatdan iborat bo'lishi lozim. Chunki, rahbar bajaruvchilarga qat'iyat bilan o'z g'oyasini o'tkazadi va ularni amalga oshirishni o'rgatadi. Har bir rahbar psixologik bilimlar bilan bir qator yordamida u xodimlarga ularni tarbiyalash va mukammallashtirishlariga ta'sir etuvchi shakl hamda usullarning yanada samaraliligini topish mumkin.

Rahbar xodimga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatar ekan G. Salening quyidagi so'zlarini yodda tutishi foydadan holi emas: «Shuni unutmangki, hamma uchun mos andoza yo'q. Biz, hammamiz - turli toifadamiz va muammolarimiz ham turlicha». Mehnat jamoasi shaxs kamolga etishadigan asosiy ijtimoiy muhitlardan (oil va maktab bilan bir qatorda) biridir. Shaxsning shakllanishi va kamolga etish jarayoni oila - maktab - mehnat jamoasi tizimida amalga oshadi, bu unsurlar orasida shaxsiy xislat ishbilarmonlik sifatleri ijtimoiy shakllanishi jarayonining vorisligi va uzluksizligini ta'minlovchi jips aloqa bo'lishi kerak. Mehnat jamoasi rahbari zimmasiga salmoqli ruhiy-pedagogik og'irlik tushadi. U jamoa bilan yosh inson oila va maktabda olgan ko'nikma va malakalarini mustahkamlashi, uning avvalgi shakllanish jarayonida orttirgan salbiy xislatlarini bartaraf etishi yoki yo'qotishi lozim. Har qanday rahbarga psixologik bilimlar bilan bir qatorda muayyan pedagogik bilim ham zarur. Shularga tayanib, u ularni tarbiyalash va o'z malakalarini oshirish borasida xodimga ta'sir etishning yanada samaraliroq shakl va usullarini topishi mumkin. Tarbiyaviy ta'sir aniq yo'naltirilgan bo'lishi va tegishli «texnologik tamoyillar»ga asoslanishi lozim. Shaxsning kasb egasi bo'lishi va tarbiyasiga mehnat jamoasi sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Insonlar qanchalik tajribali va bilimdon bo'lsalar ularni odob masalalari shunchalik qiziqтира boshlaydi. Xodimlarning axloqiy yuksakligi zamonaviy rahbarning boshqaruv faoliyatining muhim sifat ko'rsatkichi hisoblanadi. Bunga erishish uchun, avvalo, rahbarning ijtimoiy-odobiy tayyorgarligi (nazariy va amaliy) zarur. Ana shu maqsadda boshqaruv odobi tuziladi. Uning mohiyati ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarishning barcha ishtirokchilarining xulq-atvori tamoyil va meyorlarini asoslashdadir, xizmat huquq va majburiyatiga kasb burchi sifatida munosabatda bo'lish zarurligidadir. Boshqaruv odobi ma'muriy va xo'jalik faoliyatini sifatli ado etishga yo'naltirilgan nazariy-amaliy etika bilimlari va amaliy tavsiyalar tizimidan iboratdir. Ijtimoiy adolat, shaxs erkinligi, kasbiy pokizalik, mas'uliyatni xis etish, tabiatni asrab-avaylash uning asosiy tamoyillari hisoblanadi. Boshqaruv odobida axloqiy tavsifdagi, shaxs xulq-atvorini o'rganish bilan bog'liq meyoriy hujjatlar, boshqaruv faoliyatiga bo'lgan axloqiy talablar, ishga aloqador etika qoidalari ishlanmalari va menejerning xizmatdan tashqari xulqi, muomala odobi bo'yicha maslahatlar to'plamlari muhim o'rin egallaydi. Quyidagilar menejerning asosiy axloqiy qoidalari hisoblanadi: - odamlarga keng ko'lamda o'z foydaliligini namoyon etish uchun hokimiyatga intilishi; - boshqaruv faoliyatida qatnashish uchun xodimlarni faol jalb etish; -foydali tanqidni samimiy qabul qilshi va jamoat fikrini hurmatlash; - bo'ysunuvchilarga ishongan holda munosabatga moyillik, ularni o'z hamfikrlari deb bilish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish samaradorligi, eng avvalo, rahbarning kasbiy salohiyati, ma'naviy yetukligi va boshqaruv odobiga bog'liqdir. Rahbar o'z faoliyatida insoniy qadriyatlar, ijtimoiy adolat, mas'uliyat va halollik tamoyillariga tayangan holda jamoani boshqarishi lozim. U pedagogik va psixologik bilimlarga ega bo'lishi, xodimlar bilan o'zaro hurmat va ishonch asosida munosabat o'rnatishi zarur. Shuningdek, boshqaruv jarayonida milliy va xorijiy ilg'or tajribalarni uyg'unlashtirish, zamonaviy menejment tamoyillarini tatbiq etish orqali maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga erishish mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — *O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Axborotnomasi*, 2020-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida". — *PQ-4312-son qaror*, 2019-yil 8-may.
3. Abdullayeva, N. "Ta'lim menejmenti." — Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021.
4. Xodjayev, M. "Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari." — Toshkent: "Iqtisod va ta'lim", 2022.
5. Shodiyeva, D. "Rahbarlik madaniyati va boshqaruv etikasining pedagogik asoslari." — Samarqand: "Zarafshon" nashriyoti, 2020.
6. Fayzullayeva, S. "Maktabgacha ta'lim tizimida menejmentning zamonaviy usullari." — *Ta'lim va innovatsiyalar jurnali*, №3, 2023.
7. G'ulomova, M. "Rahbar shaxsining psixologik portreti va boshqaruvda inson omili." — *Pedagogika va psixologiya jurnali*, №2, 2021.
8. Salye, G. "*Boshqaruv psixologiyasi*." — Moskva: Ekonomika, 2006. (rus tilidan tarjima).